

Dr. Pavao KNEZOVIĆ

KARDINAL NIKOLA RADULOVIĆ

Spomen na 300. obljetnicu smrti

Dubrovački franjevac o. Sebastijan Slade (1699.-1777.)¹ objavio je 1767. god. u Veneciji djelo s naslovom *Fasti litterario-Ragusini sive Virorum litteratorum qui usque ad annum MDCCLXVI in Ragusina claruerunt Ditione prospectus - Dubrovačka književna kronika ili Pregled književnika koji su se proslavili do 1766. u Dubrovačkoj oblasti.*² Iako je djelo nastalo pod jačim utjecajem biografskih radova Ignjata Đurđevića i Serafina Marije Crijevića, ipak je originalno s obzirom na koncepciju kratkog životopisa i odabir relevantnih činjenica, kao i svojom obzirnošću prema čitateljstvu.³ Slade iznosi pred čitatelja 271 životopis (odnosno 268) ne samo Dubrovčana, koji su postigli neku osobitu slavu, nego i onih koji su u bilo kakvom odnosu s Dubrovačkom Republikom. Neki su od njih živjeli i radili u Dubrovniku, neki su potomci iseljenih Dubrovčana, a ima i onih, koji su se rodili na teritoriju Dubrovačke Republike prije dolaska Hrvata.⁴ Slade je u leksikonu zadržao stari poredak prema abecednom redu imena, a ne prezimena pisaca. Da bi svoju *Kroniku* počastio imenom prvaka u grimizu, pod 207. brojem donosi nekoliko podataka iz života kardinala Nikole Radulovića. Budući da od dubrovačkih biografa prvi Slade, iako ukratko, opisuje Radulovićev životopis, navest će sve što je o njemu zapisao:

¹ U literaturi se spominje s prezimenom: Dolci, Dolci Slade i Slade. Usp. *Leksikon hrvatskih pisaca*, Školska knjiga, Zagreb 2000., 180-181.

² Sebastijan SLADE, *Fasti litterario-Ragusini - Dubrovačka književna kronika* (Reprint, a preveo i bilješkama popratio Pavao Knezović), Zagreb 2001.

³ Usp. *Isto*, 274-275.

⁴ Usp. "221. Petar Ilirski - Živio je, dakako, prije osnutka Dubrovnika, ali budući da znamo iz postojane predaje da je rođen kod Rataneja (pučki Punta), u zaseopku Zakotorac, a taj se kraj nalazi pod dubrovačkom vlašću, stoga ga uvrštavam među naše pisce." *Isto*, 135.

“Rođen je 28. prosinca 1626. u Dubrovniku. Papa Inocent XII. imenovao ga je kardinalom 14. studenog 1699., kako donosi Giovanni Palazzi u djelu *Fasti cardinalium* nakon što je iznio ono što je učinio, kad je bio nadbiskup u Chietima, napisao mu je ovu pohvalu: ‘Utriusque signature refendarius, litigantium quaestiones cum accutissime exponeret, nomen profundi iuris consulti sibi conciliavit’.⁵ Dodaje da je na dužnosti zamjenika tajnika Svete kongregacije biskupa i redovnika ‘sua vigilantia ac iuris cognitione qualicumque discrimini illico apponebat’.⁶ Stoga sam s pravom počastio našu *Kroniku* imenom ovoga prvaka u grimizu.”⁷ Ignjat Đurđević, iako je morao čuti za Radulovića i s njime se možda susretao, jer je bio u Rimu kad je Radulović postao kardinal, ipak ga nije uvrstio među svoje slavne sugrađane. Istini za volju, treba reći da Đurđević nije dovršio svoja biografska djela: *Vitae illustrium Rhacisinorum* (*Životopisi slavnih Dubrovčana*) i *Vitae et carmina nonnullorum illustrium civum Rhacisinorum* (*Životopisi i pjesme nekih slavnih dubrovačkih građana*).⁸ Naše najopsežnije biografsko djelo *Bibliotheca Ragusina* (*Dubrovačka biblioteka*) Serafina Marije Crijevića (1686.-1759.) sadrži 435 životopisa, ali među njima se ne nalazi biografija Nikole Radulovića.⁹ Crijević u životopisu Nikole Brajkovića (Nicolaus Braichi) spominje kardinala Radulovića. Crijević donosi da je Nikolu Brajkovića rodila Petrunjela Radulović,¹⁰ kći Frana (“matre Petronilla Radulovich, Francisci filia, ex qua familia, ut alibi diximus, paulo ante aetatem nostram prodiit Nicolaus Radulovich, Theatinus archiepiscopus, Romanae Ecclesiae cardinalis”).¹¹ Iz toga proizlazi da Crijeviću nije bio nepoznat. Nužno je reći da se ono *ut alibi diximus* (*kao što smo pisali na drugom mjestu*) ne odnosi na Nikolu Radulovića, nego na Franju, čiju je biografiju Crijević sastavio.¹²

⁵ U prijevodu: Budući da je najoštromnije izlagao sADBene sporove onih koji se parniče, izvjestitelj obaju (papinih) potpisa stekao je ime vrsnog odvjetnika (izvjestitelj obaju papinih potpisa jest službeni podnositelj izvješća za dokumente iz domene nauka vjere i dokumenata iz papine ovlasti državnika).

⁶ U prijevodu: Svojom budnošću i znanjem prava pružao je pravni lijek u nepravdi svake vrste.

⁷ *Isto*, 132.

⁸ Usp. Peter KOLENDIĆ, *Biografska dela Ignjata Đurđevića*, SANU, Zbornik za istoriju jezik i književnost, 2. odeljenje, knjiga 7., Beograd 1935.

⁹ Usp. Seraphinus Maria CERVA (Serafin Marija CRIJEVIĆ), *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur*, Tomus I.- IV., (Prvo izdanje priredio i uvod napisao Stjepan Krasić), Zagreb 1975.-1980.

¹⁰ Usp.: “**Petronilla Radulovich**: Petrunjela Radulović, kći bogatog i uglednog dubrovačkog trgovca Frana. G. 1580. sklopila je ženidbeni ugovor s članom antuninske bratovštine Ivanom Brajković Androvim.” *Isto*, Tomus IV, 428.

¹¹ *Isto*, Tomus alter et tertius, Zagreb 1977., 518-519.

¹² Usp. *Isto*, 74-75.

Dok Dubrovčani prešućuju, Talijan Francesco Maria Appendini uvrštava Radulovića u svoju povijest književnosti Dubrovačke Republike.¹³ Iako Appendini većinu podataka preuzima od Slade, ipak donosi neke kojih nema Slade. Na početku ističe da je Radulović dosegnuo sami vrh u crkvenoj hijerarhiji prvenstveno osobnim krepostima i zaslugama.¹⁴ Potom piše da se Nikola rodio 1626. god. u Dubrovniku, u građanskoj obitelji Radulović, koja potječe iz Hercegovine. Radulovići su 1500. god. upisani u dubrovačke gradanske obitelji, a poznati su i među slavnim napuljskim obiteljima, jer su stekli titulu markiza Polignana.¹⁵ Već kao mladić Radulović je prionuo na studij prava u Rimu i zarana stekao glas vrsnog pravnika i odvjetnika. Kao crkveni velikodostojanstvenik obnašao je različite zavidne službe u Rimskoj kuriji. Dok je bio službeni izvjestitelj i jednog i drugog papina potpisa, prema Palazzijevo kazivanju, tako je oštroumno obrazlagao sporove parničara da je stekao povjerenje temeljita odvjetnika u samom sjedištu pravne znanosti. Kad je bio tajnik Svete kongregacije za biskupe i redovnike, najviše se istaknuo svojim pravničkim znanjem te da među sporovima i dvojbama, što su mu bili iznošeni, nije bilo više nijednog tako teškoga i podmukloga, kojega ne bi bio sposoban tog istog trenutka razriješiti i odmah definirati.¹⁶ Čini mi se nužnim reći da je Appendini preuzeo Palazzijeve podatke od Slade, a ne iz djela *Fasti cardinalium omnium Sanctae Romanae Ecclesiae* kako navodi. To je razvidno iz Appendinijeva izbora leksika kao i pogrešno navedenog prezimena pisca. Appendini piše: "al dir del Palazio (a) - *In fastis Cardinalium*"¹⁷ prema Sladi: "Joan. Palatius in Fastis Cardinalium, postquam nonnulla refert..."¹⁸ Osrednji povjesničar Giovanni Palazzi napisao je opsežno djelo u pet debelih svezaka: *Aristocratica ecclesiastica cardinalium usque ad Innocentium XII cum stemmate gentilitio, etc. gesta eorundem representans* (Venetiis, Expensis G. Bencardi, 1703.), koje je poznato i pod naslovom: *Fasti cardinalium (omnium Sanctae Romanae Ecclesiae)*.¹⁹

¹³ Francesco Maria APPENDINI, *Notizie istorico-critiche sulla antichità storia e litteratura de' Ragusei*, Tomo II., Ragusa, Della stampe di Antonio Martecchini, 1803., 95-96.

¹⁴ Usp.: "Non dobbiamo molto estenderci sulla vita di un uomo, che i meriti e le virtù personali più che ogni altra cosa hanno innalzato al secondo grado della Gerrarchia Ecclesiastica, e i di cui egregi fatti trovansi registrati nei fasti dei Cardinali." *Isto*, 95.

¹⁵ Usp.: Nacque NICOL nel 1626. in Ragusa dalla famiglia RADULOVICH originaria dell'Herzegovina ascritta nel 1500. alla cittadinanza Ragusina, e cognita fra le illustri Napoletane per l'acquisto, che fece del Marchesato di Polignano." *Isto*, 95-96.

¹⁶ *Isto*, 96.

¹⁷ *Isto*, 96.

¹⁸ Sebastijan SLADE, *Fasti litterario-Ragusini...*, 50.

¹⁹ Giovanni Palazzi (Venecija, oko 1640.-1703.) povjesničar, kanonik. Bio je profesor kanonskog prava u Padovi, ali je katedru izgubio zbog nesavjesnog obavljanja službe. Potom je postao arhiđakon

U Dubrovniku se znalo da je 14. studenog 1699. papa Inocent XII. na način in pectore imenovao kardinalom Nikolu Radulovića. Vijeće umoljenih je na sjednici održanoj *Die Martis XXII Decembris 1699.* pod prvom točkom raspravljalо hoće li i kako će Raduloviću izraziti svoje čestitke i zaključilo: "Die dicta a prandio: Prima Pars est de faciendo signa laetitiae quando et ubi postea dicet(ur) pro Promotione ad Cardinalatum Ill.mi et Rev.mi D. Nicolai Radulovich Archiepi Ecc.ae de Chieti nostri Nationalis. ... XIX - Secunda pars est de non. - Prima pars est de providendo pro dicto effectu ducatos centum e quavis pecunia. Omnes. - Secunda pars est de non."²⁰ Na toj je sjednici prevladalo mišljenje druge strane. Potom na sjednici održanoj 5. siječnja 1700. na prijedlog knežev dogovorenog je da se napiše pismo, odnosno čestitka, koja će se prije slanja biti pročitana i popravljena.²¹ Konačno je napisana ta pismena čestitka i poslana na poklisara Republike pri Svetoj Stolici, a glasi:

"Al Magnifico Paolo Francesco Pierizzi Nobile nostro diletissimo

Il Rettore et Consiglieri della Rep(ubblic)a di Rag(us)a

L' avviso che l' Em(inentissi)mo Card(ina)le Radulovich s'è compiaciuto darci con la sua umanissma della promot(ion)e di S(ua) Em(inenti)a al Cardinalato, e che dà Voi c'è stato più partecipato con le v(ost)re ha riempito di consolazione gl' animi n(ost)ri a segnio tale, che riesce di gran lunga inferiore ogni espressiva alla grandezza del n(ost)ro giubilo con cui accompagniamo l' avvenim(ent)o così felice nel quale p(er) t(utt)i i riguardi diciarandoci esser più d' ogn' altro a parte in continuat(ion)e di quella stima, che sempre distinta ha dimonstrato questa Rep(ubblic)a verso la Nobiliss(im)a Casa di S(ua) Em(inenti)a abbiamo voluto compro-

---

duždevske crkve S. Maria Mater Domini u Veneciji, a car Leopold I. podijelio mu je naslov dvorskog savjetnika i svog povjesnika. Napisao je mnoga djela: *De dominio maris* (Venecija, 1663.), *Monarchia occidentalis, scilicet Aquila inter lilia; Saxonica sancta sive Bavaria, Franca, Suevia et vaga Austria, Romana* (Venecija, 1671.-1773.), u kojem obrađuje povijest carstva od Karla Velikog do Leopolda I.; zatim djelo *Gesta pontificum Romanorum a S. Petro usque ad Inocentium XI* (Venecija, 1687.-1701.), *Aristocratis ecclesiastica cardinalium usque ad Inocentium XII cum stemmate gentilitio, etc. gesta eorundem repraesentans* (Venecija, 1703.), *Vita Justiniani Venetorum ducis* (Venecija, 1688.) i *Fasti ducales ab Anafesto ad Sylvestrum Valerium Venetorum ducem cum eorum iconibus, insignibus etc.* (Venecija, 1696.). Sve su to opsežna djela po nekoliko volumena folioformata. Tiraboschi kaže da su rijetka izdanja koja se mogu mjeriti s ljepotom njegovih djela. Usp. *Biografia universale antica e moderna*, Vol. XLII. ed ora per la prima volta recata in italiano con aggiunte e correzioni, Venezia, Presso Gio. Battista Missaglia, 1828., 232.

²⁰ Usp. Državni arhiv u Dubrovniku, *Consilii rogatorum - Zapisnici Vijeća umoljenih*, Seria 3, br. 136, str. 168r.

²¹ Usp.: "Die Lunae V Jan. 1700. - Ill.mus et Ex.mus D.D. Rector Franciscus Bl. de Tudisio... - Prima pars est de approbando litteras scriptas Em.mo D. Card.li Nicolao Radulovich. Omnes. - Secunda pars est de eas corrigend(as)." *Isto, f. 168v - 169v.*

bare i n(ost)ri sentim(en)ti anche con le Publiche dimonstrationi, che si convenivano al merito impareggiabile dell' Em(inen)tia Sua et all' osservanza singolare, che da Noi se li proffessa.

Con alligata li diamo la risposta, la quale li ricapitarete personalm(ent)e portandovi in casa sua p(er) puoter accompagniarla con espressioni più vive della svisceratezza del n(ost)ro affetto, assicurandola, ch' all' ora il n(ost)ro animo sentirà intiera consolatione quando vederemo inalzata la p(er)sona di Sua Em(inen)ta alla suprema dignità della Pontifical Maestà, che da Noi li vien augurata col più intimo dei n(ost)ri cuori.

Vogliamo credere, ch' ora coll' opportunità dei favori di Sua Em(inen)ta vi si renderà più facile il conseguimento e dell' unione consaputa dei monasterii, e della proroga del Chirografo onde prevaletevi dell' occasione, et impiegate t(ut)to il Spirito p(er) vederci consolati in questi due affari, che somamente ci premono.

In quanto poi all' Eccellenzia dell' Arcivescovo ci riportiamo a quello che in passato v'è stato scritto e state sano.

Ragusa li 5 Gennaro 1700.”²²

Iz tog je razvidno da su Đurđević i Crijević bili upućeni u životni put Nikole Radulovića, ali vjerojatno je postojao valjan razlog zbog kojega nisu napisali njegovu biografiju i uvrstili je u svoja djela.

Jedan od najeminentnijih talijanskih povjesničara Ferdinando Ughelli u 6. volumenu djela *Italia sacra* donosi kraći životopis Nikole Radulovića, jer je preko četrdeset godina (1659.-1702.) bio nadbiskup Chietija (*archiepiscopus Teatinus*).²³ Ughelli piše da je Radulović rođen 28. prosinca 1627. u Polignanu, a njegov otac Franjo je bio treći markiz polinjanski i petnaesti knez zavalski (et XV in Dardania, nunc Bossina, comes Savallis).²⁴ Radulovići, prema Ughelliju, potječu od Radula, vrhovnog zapovjednika vojske ugarskog kralja Bele. Kad su Osmanlije osvojile Zavalu i taj kraj, Radulovići su preselili u Dubrovnik. Poslije toga su prešli u grad Napuljskog Kraljevstva, gdje su sačuvali svoj drevni ugled ženidbenim vezama s plemičkim obiteljima. Nikola se školovao u Klementinskom kolegiju (*Collegium Clementinum*) u Rimu, gdje se istakao u svim predmetima (*in omnibus*

---

²² Državni arhiv u Dubrovniku, *Litterae et comissiones ponentis* (*Pisma i upustva prema zapadu*), serija 27.6, br. 42 (1699-1702), f. 39r.

²³ Ferdinand UGHELLI, *Italia sacra sive De episcopis Italiae et insularum adiacentium*, Tomus sextus: *Complectens metropolitanas earumque suffraganeas ecclesias, quae in Campaniae Felicis Aprutii Hirpinorumque Neapolitani regni claris provinciis recensentur*, Editio secunda aucta et emendata cura et studio Nicolai Coleti, Venetiis, Apud Sebastianum Coletum, 1720., 700-701.

²⁴ Usp.: “Nobilissimus genere, natus ipse die 28. Decembris 1627 in Apulia in urbe Polymniani, cuius erat III. Marchio Franciscus, eius genitor et XV in Dardania, nunc Bossina, comes Savallis.” *Isto*, 701.

scientiis mire excelluit). Cijenio ga je kardinal Sforza Pallavicino (1607.-1667.), koji mu je uputio nekoliko pisama kad je već bio nadbiskup Chietija.²⁵ Iz pisama kardinala Pallavicina vidi se da je i Radulović njemu pisao i slao mu svoje rade i neko pastirsko pismo.²⁶ Pored toga Ughelli kaže da je Radulović pisao o porijeklu i razvoju idolopoklonstva, zatim o praznovjerju, te o bezboštvu, ali da nije ništa od toga tiskao. Pored toga je izlagao razne učene rasprave u slavnoj akademiji švedske kraljice Kristine.²⁷ Markiz Virgilio Malvezzi²⁸ zatražio je od Nikole, dok je još bio mladić, da napiše životopis akvitanskog kneza Vilhelma.²⁹ Ughelli još donosi da je bio vizitator i izvjestitelj iz većeg broja papinskih gradova.³⁰ Kao dobri pastir poduzeo je sve da njegova dijeceza bude pravi vinograd Gospodnji. Održao je dvije sinode, dovršio sjemenište i oslobođio svećenstvo od uobičajenih drevnih davanja poreza. Bio je vrlo žestoki zaštitnik crkvenih povlastica i sloboda, pa ako bi njih kršili i kraljevski upravitelji provincije, nije se bojao udariti ih gromom izopćenja. Vrlo je budno bdio nad

²⁵ Usp. 1. pismo: *A Monsig. Radolovico Arcivescovo di Chieti, prima che l' autor fosse cardinale* (pismo bez nadnevka), 2. pismo: *Al medesimo, dopo la promozio dell' autore* (s nadnevkom: "Roma il di 2. Ottobre 1660."), 3. pismo: *Al medesimo* (s nadnevkom: "Roma il di 30. Aprile 1661.) i 4. pismo: *Al medesimo* (s nadnevkom: "Roma il di 7. di Decembre 1661.") u knjizi: Sforza PALLAVICINO, *Lettere dettate dal cardinale Sforza Pallavicino di gloriosa memoria, Raccolte e dedicate alla Santità di N. S. P. Clemente nono da Giambattista Galli Pauarelli Cremonese, In Venetia, Per Lorenzo Baseggio, 1701., 389-392; (ed. princeps: Roma, Angelo Bernabò, 1668.).*

²⁶ U 1. pismu piše: "Due tratti di singolar' amicizia mi fà veder la sua lettera; l'uno verso di me, che noi merito se non per la corrispondenza d'un vivo e divoto amore, l'altro verso quel prelato; di cui mi si accresce la stima, sapendo quella ch'egli faceva di Vostra Signoria Illustrissima. Anche per l'addietro ho desiderato di servirlo; et ora il desidero sopramodo." *Isto*, 389. Drugo pismo počinje: "Se l' mio tempo fosse d'alcun qiovamento al ben pubblico, si come V. S. Illustriss. presuppone, le sue lettere non solo non recherebbono a ciò pregiudico, ma profitto peroché ricreandomi con sentimenti dell' ingegno, e con l' espressione dell' amore..." *Isto*, 390. U 3. pismu piše: "Frà tanto io vo godendo qui alcun raggio del suo ingegno, havendomi l'Agente di lei fatta cortesi di comunicarmi la sua lettera pastorale." *Isto*, 391.

²⁷ Usp.: "Scripsit de origine et progressu idololatriae, de superstitione, de atheismo, quae opera typis postea non commisit; varias recitativat dissertationes in celeberrima Academia Suecorum reginae." Ferdinand UGHELLI, *n. dj.*, 701.

²⁸ Virgilio Malvezzi (Bologna, 1595.-1654.) pisac i povjesničar vrlo istančanog stila (tzv. *Senechista*) i moralist. Kao političar proživio je buran život na ratištima i savjetnik na dvorovima (kralja Filipa IV.), kardinala Fernanda i G. Olivaresa, te poslanik u Nizozemskoj i Engleskoj. Poznata su njegova djela *Discorsi sopra Cornelio Tacito* (1622.), *Il ritrato del privato politico cristiano* (1635.) te moralističke biografije povjesnih ličnosti: *Romulo* (1629.), *David perseguitato* (1634.), *Tarquinio il Superbo* (1634.), *Coriolano e Alcibiade* (1648.), te iz suvremene povijesti: *Successi principali della monarchia di Spagna nell' anno 1639* (1641.) i na španjolskom: *Storia di Spagna sotto Filippo III e IV* (1651.). Interesantno je da Petar Zrinski imao gotovo sva njegova djela u svojoj knjižnici. Usp. *Dizionario encyclopedico italiano*, Tomo VII, Roma, 1957., 314.

²⁹ Usp.: "Adhuc iuvenis ad requisitionem eruditissimi viri Marchionis Virgilii Malvetii, publici iuris, fecit libellum considerationum super vita D. Villelmi Aquitaniae Ducis V. S." Ferdinand UGHELLI, *n. dj.* 701.

³⁰ Usp.: "Referendarius, Cesenam, Arminum, Oropitum, Nursiam communi et principis et populorum plausu gubernavit." *Isto*, 701.

redovnicama i želio je da među njima vladaju svekolike kreposti, a da bude daleko od njih sve što je svjetovno. Radulović se nije brinuo samo za duhovni život i pravnu zaštitu povjerenog mu stada, nego je obnovio, ukrasio i posvetio mnoge crkve u biskupiji. Osobitu pažnju je poklanjao stolnoj crkvi, koju je opremio dragocjenim namještajem za obavljanje obreda. Siromašnim je djevojkama podigao kuću za stanovanje. Bio je posebno osjetljiv prema siromasima i njih je hranio od vlastitih sredstava i javnih primanja. Često je obilazio svoje župnike po seoskim župama i stalno im pomagao u raznim potrebama. Usprotivivši se pretenzijama markiza Lavandija, pisao je Svetoj Stolici. Papa Inocent XI. uzdigao ga je na čast svog kapelana (in sacello pontificio), a papa Inocent XII. povjerio mu je službu tajnika Kongregacije za redovnike, a potom i za biskupe. Na opće zadovoljstvo čitave kršćanske republike papa Inocent XII. pridružio ga je 9. studenog 1699. zboru kardinala.³¹

U Zagrebu je 1925. god. izašla knjiga *Znameniti i zasluzni Hrvati* u kojoj piše: "Radulović Nikola, kardinal, podrijetlom Hercegovac. Rodio se g. 1626. u Dubrovniku, 1699. postao kardinal. Pisao je pjesme."³²

Stjepan Krasić u bilješkama uz biografije Serafina Marije Crijevića donosi: "**Nicolaus Radulovich, card.**: Nikola Radulović (1626.-1702.), sin bogatog dubrovačkog trgovca Frana, čiji je otac Marin Franov oko g. 1608. za sebe i svoju obitelj kupio naslov markiza u mjestu Polignano u Napuljskom kraljevstvu. Papa Inocent XII je 14. studenog 1699. Nikolu, kao odličnog pravnika i dotadašnjeg službenika Rimske kurije, imenovao nadbiskupom Chietija u Napuljskom kraljevstvu i kardinalom."³³ Najvjerojatnije se Krasiću omakla pogreška, jer je papa Aleksandar VII. u veljači 1659. imenovao Radulovića nadbiskupom Chietija i već je 16. ožujka 1659. bio posvećen za biskupa.³⁴ U Vatikanskoj knjižnici u Rimu u kodeksu *Processus Datarie* za 1659. god., vol. 38 i *Processus Cocist.* 57. ff. 253-265 nalazi se Radulovićeva biografija s odgovorima svjedoka, koji su svjedočili o njegovoj ispravnosti za postizanje titule nadbiskupa.³⁵ P. Gauchat među

³¹ Usp.: "Et ambo Innocentii XI unum ex episcopis in sacello pontificio assistantibus, XII Congregationum status, et disciplinae regularis, episcoporum postea, et regularium a secretis, et demum cardinalem die 9. Novembris 1699 plaudente tota Christiana Republica declaravit." *Isto*, 701.

³² *Znameniti i zasluzni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925.-1925. ...*, Zagreb 1925., 225.

³³ Seraphinus Maria CERVA, *Bibliotheca Ragusina...*, Tomus IV., Zagreb 1980., 414.

³⁴ "Nicolaus Radulovich ab Alexandro VII. mens. Feb. an. 1659. hac mitra decoratus fuit consecratus autem die 16. Martii eiusdem anni." Ferdinando UGHELLI, *n. dj.* 700-701.

³⁵ Na ovim se i mnogim drugim podacima srdačno zahvaljujem kolegici mr. Jadranki Neralić, koja ih je pronašala i ljubazno mi ih dostavila zajedno s Radulovićevom biografijom iz pera Orazija Elicija, koja se nalazi u kodeksu *Vat. Lat.* 13659., ff. 12-14v.

biskupima Chietija (*Theatin/a/ in Italia inferiori, metrop.*) donosi da je: "Nicolaus Radulovicus (Radulovich)" obnašao tu službu od 10. ožujka 1659. pozivajući se na AC 20 f. 72. U bilješci dodaje: "Promoveatur c. disp. ... sacr. ord., conc. ei pallium 31 Mart. 1659 (AC 20 ff. 72, 75); nat. in civitate Polignanen., ubi pater est marchio, aet. 32 an., iur. utr. doct., utr. sign. ref. (P. Cons. 57 ff. 2, 9, 16 Febr. 1659 litt. patentes, l. c. f. 259), 24 Nov. 1699 adhuc archiep. Theatin. et secr. Sacrae Congr. Eporum et Regularium fit card. (AC 24 f. 235), ob(it) 27. Oct. 1702 (ex epitaphio in eccl. S. Barthol. in Insula de Urbe apud Forcella V., Iscrizioni delle Chiese di Roma, XIII. /Roma, 1890/, p. 445 n. 1076). Apud AC 20 f. 72 'Rodolovicus', apud AC 24 f. 325 'Rodolovicus' nuncupatur; in prof. fidei 'Rodolovicus' (P. Cons. 57 f. 258) et in supplicationibus (Reg. Supplicationum 4951 ff. 1, 208) 'Raduloviceus' Latine subscrispsit."³⁶ Dužnost je obnašao do smrti, jer ga je tek 23. travnja 1703. naslijedio Vincenzo Capece.³⁷

Orazio Elici u životopisu naslovljenom *Il Cardinal Nicolò Rodolovich*³⁸ navodi da je Radulović rođen 28. prosinca 1627. u Dubrovniku i da je 22. studenog 1699. postao kardinal: "Prete nacquè nella città di Ragusa li 28 decembre 1627. Fu esaltato alla porpora da Innocentio XII. li 22 nov(emb)re 1699."³⁹ (Taj životopis je interesantan i zbog nekih Nikolinih mana.) Dok autori iz Dubrovnika pišu da se Radulović rodio 1626., ostali navode da se rodio 1627. god. Pouzdani odgovor na tu dvojbu pružaju rukopisi Tajnog vatikanskog arhiva *Processus Datarie* a. 1659 vol. 38 f. 23 i rukopis *Processus Concist.* 57 ff. 253-265. Gauchat donosi da je 10. ožujka 1659. u dobi od 32 godine (aet. 32 an.) izabran za nadbiskupa Chietija.⁴⁰ Ako se rodio 28. prosinca 1627., onda bi u ožujku 1659. god. imao manje godina. Bruno Katterbach unosi nešto svjetla pišući refendarima: "74. N. Raduloveicus a. 6 (4951 ff. 1, 208, 208') - Nicolaus Radulovich, Napolitan., oriundus ex familia Ragusina, u. s. ref., archiep. Theatin. 1659, mart. 10 cum disp., quod sex ante menses in sacris ord. non sit

---

³⁶ Patritius GAUCHAT, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive Summorum pontificum S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series* (e documentis Tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita), Vol. IV. a pontificatu Clementis PP. VIII (1592) usque ad pontificatum Alexandri PP. VII (1667), Monasterii, Sumptibus et typis librariae Regensbergianae, 1935., 332.

³⁷ Usp.: "ob. Nicolai card. Radolovici / Vincentius Capece / 23. Apr. 1703 / AC 25 f. 87." R. RITZLER - P. SEFRIN, *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi sive Summorum pontificum S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series* (e documentis Tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita), Vol. V. a pontificatu Clementis PP. IX (1667.) usque as pontificatum Benedicti PP. XIII (1730.), Patavii, Typis librariae 'Il Messaggero di S. Antonio, 1952., 373.

³⁸ Kodeks Vat. Lat. 13659 ff. 12r-14v.

³⁹ *Isto*, f. 12r.

⁴⁰ P. GAUCHAT, *n. dj.*, 332., bilješka 13.

constitutus (A. Cam. 20 f. 72), s. Congregationis episcoporum et regularium secretarius fit card. 1699, nov. 24 (A. Cam. 24 f. 235'), obiit 1702, oct. 27 (Forcella XIII 445 n. 1076)."⁴¹ Ono u čemu se svi slažu jest da je kardinal Nikola Radulović preminuo 27. listopada 1702., a to znači prije 300 godina.

Doista bilo bi potrebno istražiti *curriculum vitae* ovog znamenitog prelata, koji se od Hrvata u hijerarhiji Katoličke Crkve, kako već reče Appendini, popeo do najvišeg mjestu. Građa se nalazi najvjerojatnije u Rimu i nekim drugim mjestima u Italiji. Tragovi su vrlo indikativni. Ivan Golub spominje ga u krugu švedske kraljice Kristine s F. M. Albanijem, S. Gradićem i I. Paštrićem.⁴² Neka njegova djela spominje Ughelli, neka Sforza Pallavicino, a nama nisu poznati njihovi naslovi, kamoli sadržaj i važnost. Iznoseći ovih nekoliko podataka iz života kardinala Nikole Radulovića prigodom njegove 300. obljetnice smrti, želim potaći istraživanja tako važne ličnosti iz naše kulturne prošlosti.

---

⁴¹ Bruno KATTERBACH, *Refendarii utriusque signaturae a Martino V ad Clementem IX et praelati signaturae supplicatorium a Martino V ad Leonem XIII*, (Romae), In Bybliotheca Apostolica Vaticana, 1931., 314.

⁴² Usp.: "Iz kulturnog kruga koji se okupljao oko švedske kraljice Kristine (1629.-1689.) u Rimu, u kojemu su se nalazili Franjo Marija Albani, budući papa Klement XI., Dubrovačanin Nikola Radulović, kasniji kardinal, i Stjepan Gradić, izrasla je, poslije kraljičine smrti, 'Accademia degli Arcadi'." Ivan GOLUB, *Ivan Paštrić - Ioannes Pastritius polihistor i teolog (1636.-1708.)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1988., 22.